

જવાલામુખી યોગની સંકલ્પના તેમજ પુરુષાર્થ

- ડૉ.કુ. પ્રો. પ્રફુલ્લચંદ્ર શાહ (નડીઆદ)

મોબા. ૯૮૨૫૮૯૨૭૧૦

આપણે સૌ બાબાના રાજયોગી બાળકો નિયમિત યોગનો અભ્યાસ કરીએ છીએ. આ યોગાભ્યાસ દરમ્યાન સમયાંતરે વિવિધ અનુભવો પણ કરીએ છીએ. જ્ઞાનની સમજ તેમજ યોગાભ્યાસથી પ્રાપ્ત થયેલી શક્તિના સમન્વયથી જીવનમાં થોડું ઘણું પરિવર્તન પણ લાવી શક્યા છીએ. બાબા પ્રત્યેના અદૂત સ્નેહને કારણે બાબા સાથેના અનેક સંબંધોની રસનાનો પણ સૂક્ષ્મ વતનમાં અનુભવ કરીએ છીએ, પરંતુ રાજયોગના જે મુખ્ય લક્ષ્ય છે તેની સિદ્ધિમાં, આપણે કાંઈક અંશે ઊંચાં ઉતરી રહ્યાં છીએ. જન્મજન્માંતરના વિકર્મોનો વિનાશ; વિકારો પર સંપૂર્ણ વિજય; કર્મબંધનોથી મુક્ત થઈ, કર્માતિત બનવું; સૂક્ષ્મ સંસ્કાર, સ્વભાવ, દૃષ્ટિ તેમજ વૃત્તિમાં સકારાત્મક પરિવર્તન, ઈત્યાદિ રાજયોગના અભ્યાસના મુખ્ય લક્ષ્ય છે. આ લક્ષ્યની સિદ્ધિ માટે વર્તમાન સમયે આપણે જે સ્તરનો યોગાભ્યાસ કરીએ છીએ, તે કદાચ કારગત નિવડી ન શકે. આ માટે આપણે આપણા યોગાભ્યાસના સ્તરને ઉપર લઈ જવું પડશે. એટલા માટે બાબા પણ આપણને સામાન્ય પુરુષાર્થી માંથી તીવ્ર પુરુષાર્થી બનવાનું વારંવાર કહી રહ્યા છે. યોગની ઉચ્ચતમ અવસ્થા દ્વારા જ ઉપરોક્ત લક્ષ્યને સિદ્ધ કરી શકાય. આવી યોગની ઉચ્ચતમ અવસ્થા માટે બાબાએ “જવાલામુખી યોગ” કે “જવાલા સ્વરૂપ યોગ” શબ્દનો પ્રયોગ કર્યો છે. આ અવસ્થામાં પહોંચવા માટે જવાલામુખી યોગ શું છે ? તેની સત્ય સંકલ્પના શું છે ? તે અવસ્થા સિદ્ધ કરવા કેવા પુરુષાર્થની જરૂર છે ? વગેરેની સમજ અત્યંત આવશ્યક બની જાય છે.

જવાલામુખી યોગની સંકલ્પના :

આપણા રાજયોગના અભ્યાસને અનેક રીતે આપણે ત્રણ સ્તરમાં વર્ગીકૃત કરી શકીએ. આ ત્રીજા ઉચ્ચતમ સ્તરના યોગને આપણે જવાલામુખી યોગ કહી શકીએ.

એક વર્ગીકરણ મુજબ યોગાભ્યાસના ત્રણ સ્તર છે.

(૧) લગન અવસ્થા (૨) મગન અવસ્થા (૩) અગન અવસ્થા

લગન અવસ્થાના યોગમાં આપણો બાબા પ્રત્યેનો અસીમ સ્નેહ અભિવ્યક્ત થાય છે. અનેક સંબંધોથી બાબાને યાદ કરવાનો પ્રયાસ કરીએ છીએ. મહદ્ અંશે આ આપણી મનન-ચિંતનની અવસ્થા છે. આ સ્તરમાંથી ઉપર ઉઠીને બીજા સ્તરમાં પ્રવેશીએ ત્યારે આપણે મગન અવસ્થાને પ્રાપ્ત કરીએ છીએ. આ અવસ્થામાં મનન-ચિંતનનું પ્રમાણ ઘટી જાય છે અને આપણે એક વિચાર બિંદુમાં મગન થઈ જઈએ છીએ. આપણે આપણા શાંતિ, આનંદ, પ્રેમ,

પવિત્રતા જેવા સ્વધર્મોની સહજ અનુભૂતિ કરીએ છીએ. બાબા સાથેના કોઈ ચોક્કસ સંબંધની રસનામાં ઓતપ્રોત તેમજ મગન થઈ જઈએ છીએ. આ અવસ્થામાં પણ આપણે ઘણી પ્રાપ્તિઓ કરીએ છીએ. ત્રીજા ઉચ્ચતમ સ્તરમાં પ્રવેશતા આપણે અગન અવસ્થાને પ્રાપ્ત કરીએ છીએ, જેમાં આપણે બીજરૂપ અવસ્થામાં બાબા પાસેથી અનેક શક્તિઓને પ્રાપ્ત કરી ભરપૂર બનીએ છીએ. અંતે આ શક્તિઓ જ્વાલાનું સ્વરૂપ ધારણ કરે છે. આપણો યોગાભ્યાસ યોગાગ્નિમાં રૂપાંતરીત થઈ જાય છે, જેમાં ખુબ જ પાક્કા સંસ્કારોનું પણ સહજ પરિવર્તન થઈ જાય છે. આત્મા સર્વ પ્રકારના કર્મબંધનોથી મુક્તિનો અનુભવ કરે છે. તેમજ જન્મજન્માંતરના વિકર્મોનો બોજ હળવો થતો અનુભવીએ છીએ. અગન એવી હોય કે જેમાં વિકારોની તપન બુઝાઈ જાય.

➤ બીજા પ્રકારના ત્રણ સ્તરના યોગને આપણે ચંદ્રમુખીયોગ, સૂર્યમુખી યોગ, તેમજ જ્વાલામુખી યોગ પણ કહી શકીએ.

પ્રથમ સ્તરના ચંદ્રમુખી યોગમાં આપણે મહદ્ અંશે યાદની અવસ્થામાં હોઈએ છીએ. બાબાની યાદની સાથે અન્ય યાદ જેમકે વસ્તુ, વ્યક્તિ, દેહ તેમજ દેહના સંબંધોની યાદ પણ મિક્સ થવાની સંભાવના આ અવસ્થામાં રહેલી છે. ચંદ્રની તુલના માનવીના મન સાથે કરવામાં આવે છે. મન ચંચળ છે. આ અવસ્થામાં મનની ચંચળતા પ્રત્યક્ષ થવાની પણ સંભાવના રહેલી છે. બીજા સ્તરનો યોગ એટલે સૂર્યમુખી યોગ. જ્ઞાનસૂર્યનાં સંદર્ભમાં બાબાની તુલના સૂર્ય સાથે આપણે કરીએ છીએ. આ અવસ્થામાં આપણે સૂર્યમુખી પુષ્પની જેમ સતત બાબાના અભિમુખ બનીએ છીએ. પરોક્ષ કે અપરોક્ષ રીતે આપણે સતત બાબાને જ જોઈએ છીએ. આપણો બુદ્ધિ રૂપી તાર બાબા સાથે જોડાએલો રહે છે. ત્રીજા સ્તરના જ્વાલામુખી યોગમાં બીજરૂપ આત્મા જ્વાલા સ્વરૂપ ધારણ કરે છે જેમાં આત્માની બધી જ ક્રમીઓ, ક્રમજોરીઓ, ખામીઓ, ઉણપો, નકારાત્મકતાઓ ભસ્મ થઈ સમાપ્ત થઈ જાય છે.

➤ ઘણી મુરલીઓમાં બાબાએ આપણને લાઈટ હાઉસ, સર્ચલાઈટ તેમજ માર્શલ હાઉસ બનવાની વાત કરી છે. લાઈટ હાઉસ અવસ્થા એ પ્રથમ સ્તરનો યોગાભ્યાસ છે. જેમાં જ્ઞાનરૂપી લાઈટનું આપણે મનન- ચિંતન કરતા હોઈએ છીએ. બીજી અવસ્થામાં આપણે એક સ્થાન પર સ્થિત થઈ ચારે તરફ શુભ સંકલ્પો, શુભ ભાવનાઓના કિરણો ફેલાવીએ છીએ. અંતિમ છેલ્લી માર્શલ હાઉસ અવસ્થા એ આત્માની સૌથી શક્તિશાળી અવસ્થા છે જે આપણી જ્વાલામુખી અવસ્થા છે. આ અવસ્થાના યોગાભ્યાસમાં રાજયોગના સર્વ લક્ષ્ય સિદ્ધ થાય છે.

➤ આપણા યોગાભ્યાસને શંકુ (Cone) સાથે સરખાવી શકાય. શંકુના પાયાનો વ્યાસ (Diameter) સૌથી વધારે હોય છે એટલે કે તેના પાયાનો વિસ્તાર સૌથી વધુ હોય છે.

જેમ જેમ ઉપર જઈએ તેમ તેમ તેનો વ્યાસ તેમજ વિસ્તાર ઘટતો જાય છે અને જ્યારે સંપૂર્ણ ઉંચાઈ પર પહોંચીએ છીએ ત્યારે તેનો વ્યાસ શૂન્ય થઈ જાય છે અર્થાત્ તેનો વિસ્તાર પોઈન્ટમાં સમાઈ જાય છે. એ જ રીતે આપણા પ્રથમ સ્તરના મનન-ચિંતન વાળા યોગાભ્યાસમાં આપણે વિસ્તારમાં (Lateral Spread) હોઈએ છીએ. પરંતુ જેમ જેમ આપણે યોગની ઉંચાઈ (Vertical Height) ને હાંસલ કરીએ છીએ તેમ તેમ વિસ્તાર માંથી સારમાં જતા રહીએ છીએ અને જ્યારે યોગની ઉચ્ચતમ અવસ્થા પર પહોંચીએ છીએ ત્યારે આપણે આપણા સંપૂર્ણ સારૂપ બિંદુ સ્વરૂપમાં સ્થિત થઈએ છીએ. આ સમયે આપણા યોગાભ્યાસનું યોગાગ્નિમાં પરિવર્તન થઈ જાય છે. આ અવસ્થા એટલે કે આપણી જ્વાલામુખી અવસ્થા.

- જેમ સૂર્ય પ્રકાશના સામાન્ય કિરણો કાગળને બાળી શકતા નથી, તેજ રીતે આપણા પ્રથમ કે દ્વિતીય સ્તરના યોગાભ્યાસમાં આપણા વિકર્મો ભસ્મ થતા નથી, પરંતુ જ્યારે બિલોરી કાય દ્વારા સૂર્યના કિરણોનું કેન્દ્રીકરણ કરવામાં આવે છે, તો તે કાગળને બાળી શકે છે, તેવી જ રીતે બાબા પાસેથી મળતા શક્તિના કિરણોનું કેન્દ્રીકરણ આપણી ઉચ્ચતમ જ્વાલામુખી અવસ્થામાં આપણી ચેતના પર થાય છે અને આપણા વિકર્મો ભસ્મ થાય છે.

જ્વાલામુખી સ્થિતિ માટેના પુરુષાર્થના સામાન્ય મુદ્દાઓ :-

- જ્યારે આપણે આપણું જીવન બાબાને સર્મપિત કર્યું જ છે ત્યારે મનમત અને પરમતથી દુર રહી, બાબાએ આપેલી દરેક શ્રીમત પર ચાલવું આપણા માટે ખુબ જરૂરી છે.
- બાબાની પ્રથમ શ્રીમત છે યોગી બનો, પવિત્ર બનો. યોગી જીવનની દિનચર્યાનું ચુસ્ત પણે પાલન કરવું તેમજ મન, વચન, કર્મમાં અને દૃષ્ટી, વૃત્તિમાં પવિત્રતા લાવવી. સર્વ પ્રત્યેના આત્મિક દૃષ્ટિકોણ દ્વારા સમત્વ તેમજ અંધુત્વનો ભાવ કેળવવો ખુબ જરૂરી છે.
- બહિર્મુખતાને સમાપ્ત કરી, અંતરમુખી બનવાનો વારંવાર અભ્યાસ અત્યંત આવશ્યક છે.
- વસ્તુ - વ્યક્તિ, પદાર્થ - પરિસ્થિતિ, સંપર્ક - સંબંધ, સાધન-સમૃદ્ધિ, વગેરેના પ્રભાવ તેમજ આર્કષણથી મુક્ત રહેવાના સતત અભ્યાસ દ્વારા બેહદની વૈરાગ્યવૃત્તિ કેળવવી, અતિ આવશ્યક છે.
- ત્યાગ વગર વેરાગ સંભવ નથી અને વેરાગ વગર મુક્તિ સંભવ નથી (No Salvation without Renunciation) એટલે બાબા આપણને બેહદના ત્યાગી, સર્વશ ત્યાગી બનવા માટે શ્રીમત આપે છે, જેને આપણને જીવનમાં ઉતારવી અતિ આવશ્યક છે.

- દરેક કર્મમાં યોગનું સમન્વય કરી સાચા અર્થમાં કર્મયોગી બનવાનો પુરુષાર્થ જરૂરી છે. આ અભ્યાસથી આપણે નિરંતર યોગીની અવસ્થા પ્રાપ્ત કરી સકીએ છીએ, જે જ્વાલા-સ્વરૂપની સ્થિતિ માટે જરૂરી છે.
- સમયાંતરે આકારી ફરિશ્તા સ્થિતિમાં સ્થિત થવાનો તેમજ નિરાકારી બીજરૂપ અવસ્થામાં સ્થિત થવાનો અભ્યાસ ખુબ જરૂરી છે.
- જ્વાલા સ્વરૂપ સ્થિતિના અભ્યાસ માટે સર્વોત્તમ સમય છે અમૃત વેલા.

જ્વાલા સ્વરૂપની સ્થિતિ માટે વિશેષ યોગાભ્યાસની કોમેન્ટરી :

સર્વ પ્રથમ આત્મચિંતન- આત્મદર્શન દ્વારા સંપૂર્ણ પણે શરીરભાનથી મુક્ત થઈ આત્મિક સ્થિતિમાં સ્થિત થઈ જાવ અને સંકલ્પ કરો

બ્રહ્મલોકથી બાબા મને જ્વાલા સ્વરૂપ અવસ્થામાં સ્થિત થવા માટે પ્રેરિત કરી રહ્યાં છે. પરમધામથી દિવ્ય જ્યોતિ બાબામાંથી પાવરફૂલ શક્તિના કિરણો મારા ઉપર ઉતરી રહ્યાં છે... હું તેને સ્વયંમાં આત્મસાત કરી રહ્યો છું બાબામાંથી નિકળતા તીવ્ર કિરણો મારી ભૂકુટિમાં પ્રવેશી મુજ આત્મામાં સમાઈ રહ્યાં છે અને તે કિરણો મારા માંથી નિકળી દૂર દૂર સુધી ફેલાઈ રહ્યાં છે... હું બાબા પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલા કિરણોને જ્વાલા સ્વરૂપમાં પરિવર્તન કરી રહ્યો છું ... મારી ભૂકુટિમાંથી નિકળતો પ્રકાશ પુંજ સમસ્ત ભૂમંડળમાં ફેલાઈ રહ્યો છે અને ધીરે ધીરે આ પ્રકાશ સ્ત્રોત એક મોટા દાવાનળમાં પરિવર્તિત થઈ રહ્યો છે ... મારામાંથી નિકળતી શક્તિઓ, ચારે તરફ લાવા ફેલાતા સમાન, અગ્નિ રૂપ ધારણ કરી સમસ્ત અંતરિક્ષમાં ફેલાઈ રહી છે. ... આ પ્રખર અગ્નિમાં મારી આત્માના તમોગુણી સંસ્કાર ભસ્મ થઈ રહ્યાં છે હું આત્મા બોજમુક્ત થઈ રહી છું. ... હું આત્મા સાચા સોના સમાન બની રહી છું ... મારામાં મને સતયુગી સંસ્કારોનો અનુભવ થઈ રહ્યો છે મુજ આત્માને એકદમ હલ્કાપણાનો, સંપૂર્ણ પાપમુક્ત અવસ્થાનો તેમજ સંપૂર્ણ પવિત્રતાનો અનુભવ થઈ રહ્યો છે. ... હું બંધનમુક્ત થઈ રહ્યો છું.... ધીરે ધીરે હું માસ્ટર સર્વશક્તિમાન બનતો જઈ રહ્યો છું. આખું વિશ્વ મારા માંથી ચારે તરફ ફેલાતી શક્તિઓનો અનુભવ કરી રહ્યું છે. આનાથી લોકોની દુઃખ, અશાંતિ, દર્દ, તણાવ, વ્યગ્રતા દૂર થઈ રહ્યાં છે અને લોકો પરમ સુખ - શાંતિનો અનુભવ કરી રહ્યાં છે. બધી આત્માઓ તમોપ્રધાન સંસ્કારોથી મુક્ત થઈ રહી છે. ... લોકોમાં સર્વપ્રતિ સ્નેહભાવ જાગૃત થઈ રહ્યો છે ... સંપૂર્ણ માનવ જાત આ જ્વાલા સ્વરૂપ કિરણોને પ્રાપ્ત કરી આનંદિત થઈ રહી છે. ...